

Mia Laiho kok

Kirjallinen kysymys kadonneiden lasten ja nuorten tehokkaammasta etsimisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Monista 2000-luvulla laadituista ohjelmista, valtakunnallisista ja kuntien suunnitelmista ja strategioista, kustannuspaineista sekä julkisesta puheesta huolimatta lasten huostaanotot ja sijoitukset kodin ulkopuolelle eivät ole vähentyneet, vaan lasten määrä niin sijoituksissa kuin avohuollon piirissä on kasvanut. Julkinen huoli on kohdistunut sekä lasten hyvinvointiin, toimien vaikutavuuteen että kustannuksiin.

Sijoitettujen lasten joukossa harvemmin julkisessa keskustelussa oleva niin sanottujen hatka- nuorten joukko on yllättävän suuri. Vuonna 2019 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 18 928 ja heistä yli 4 000 lasta oli ollut kateissa kuluneen vuoden aikana. Sijaishuollosta luvatta poissa olleen, laitostuella "hatkassa" olleen, lapsen tai nuoren tilanne aiheuttaa eri toimijoissa aina huolta. Lapselle luvaton poissa oleminen voi merkitä hyppyä vapauteen laitosmaailmasta, mutta vastaavasti myös suurentunutta riskiä joutua kaltoin kohdelluksi vailla aikuisen tarjoamaa suojaa.

Lapsen karkaaminen laitoksesta johtaa usein tilanteisiin, joissa alaikäinen altistuu vakaville rikoksille, seksuaaliselle hyväksikäytölle, päihteille ja väkivallalle.

Lasten ja nuorten katoaminen ja niin sanottu hatkaaminen vaarantavat lasten kasvua ja kehitystä sekä kuormittavat viranomaisjärjestelmää. Suomalaisessa lastensuojelussa puuttuu kaikille yhtäläiset ja tasapuoliset käytännöt kohdata ja puuttua karkaavan lapsen tilanteeseen. Jotta ilmiöön voidaan tosiasiaa vaikuttaa, tulee taustalla olevat ilmiön syyt sekä laitosten kyvyt ja resurssit toimia kartoittaa.

Laissa henkilön katoaminen on poliisilain (872/2011) 1 §:n 2 momentin perusteella poliisin tutkittavaksi säädetty asia ja kuka tahansa voi ilmoittaa siitä poliisille. Poliisihallituksen ohjeen mukaan poliisi pyrkii tavoittamaan kadonneeksi ilmoitetun henkilön sen toteamiseksi, ettei tällä ole hätää. Ilmoituksen johdosta suoritettavat toimenpiteet riippuvat kuitenkin tilanteesta. Poliisi suorittaa aktiivista etsintää ja tutkintaa kadonneen löytämiseksi, jos sijoitetun lapsen voidaan epäillä eksyneen tai joutuneen rikoksen tai onnettomuuden uhriksi tai tämän voidaan muuten epäillä olevan konkreettisesti vaarassa (esim. itsetuhoisen käyttäytyminen, kylmä vuodenaika) tai kadonnutta ei ole kohtuullisessa ajassa muuten tavoitettu. Ohjeen mukaan "kohtuullinen aika" on tulkittava kulloisenkin tilanteen mukaan, eikä sitä voi ohjeella määritellä. Tämä aiheuttaa erilaista variaatiota tulkintaan. Mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä vakavammin poliisin tulee asiaan suhtautua.

Kirjallinen kysymys KK 973/2020 vp

Poliisihallituksen tuoreen ohjeistuksen mukaan poliisin virka-avusta osa muuttui maksulliseksi 1.10.2020. Ohjeistus perustuu sisäministeriön asetukseen (1386/2019), jossa säädetään poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2020. Poliisi laskuttaa osasta muille viranomaisille tai yksityisille ihmisille antamastaan virka-avusta, kuten esimerkiksi lastensuojeluviranomaisten tai eläinlääkärin tarvitsemasta virka-avusta. Sosiaalitoimen kynnys pyytää virka-apua saattaa nousta ja laskutuksesta aiheutunut byrokratia tulee nostamaan sosiaalityön työtuntien määrää ja kustannuksia. Olen aikaisemmassa kirjallisessa kysymyksessä kysynyt virka-avun maksullisuudesta. Tilannetta luvattiin arvioida, mutta sitä ei ole muutettu, lapsen etsimiseksi annettava virka-apu on saamani tiedon mukaan edelleen maksullista.

Vaikka poliisilla on toimivaltaa ryhtyä henkilöä suojaaviin välttämättömiin toimenpiteisiin myös vastoin tämän itsensä tahtoa, niin tosiasiallisesti poliisi tai sosiaalihuolto ei aktiivisesti etsi näitä alaikäisiä, vaan poimivat heidät talteen, jos sattuvat heidät kohtaamaan. Kyse on kuitenkin alaikäisistä henkilöistä, jotka ovat vailla ilman fyysistä ja henkistä huolenpitoa ja alttiina hyväksikäytölle ja rikoksille, sekä sen kohteena että tekijöinä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus varmistanut, että sisäministeriössä ja poliisissa on selvät vastuutahot, joille kadonneet lapset ja heidän etsintä, seuranta ja toimenpiteiden valvonta kuuluvat,

mitä hallitus aikoo tehdä kadonneiden lasten ja nuorten nopeammaksi löytämiseksi,

kuinka hallitus aikoo turvata poliisien resurssit, että heillä on tosiasiallisesti resursseja kadonneiden lasten etsimiseen,

aikooko hallitus parantaa poliisin toimivaltuuksia tehdä kotietsintöjä kadonneiden lasten löytämiseksi,

aikooko hallitus puuttua kadonneista lapsista tehtyjen virka-apupyyntöjen maksullisuuteen ja

miten hallitus aikoo edistää yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa lapsen edun toteutumisen varmistamiseksi?

Helsingissä 28.12.2020

Mia Laiho kok